

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XIX

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2011

KAAM YAYINLARI
OLBA
XIX

© 2011 Mersin/Türkiye
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve
TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere,
yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.
Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.
Articles should be written according to the formats mentioned in the following web address.

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342-MERSİN
TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses
Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734
Fax: 00.90.324.361 00 46
web mail: www.kaam.mersin.edu.tr
www.olba.mersin.edu.tr
e-mail: kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed
BİLTUR Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Tel: +90 216 444 44 03 www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 15690

Dağıtım / Distribution
Zero Prod. Ltd.
Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09
info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XIX

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XIX

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN

2011

İçindekiler/Contents

Engin Akdeniz <i>Neolitik Çağ'da Manisa Yöresi</i> (<i>Manisa Region in the Neolithic Age</i>)	1
Hatice Kalkan <i>Doğu Anadolu'da Geç Demir Çağ: Sorunlar ve Gözlemler</i> (<i>Late Iron Age in Eastern Anatolia: Problems and Assessments</i>)	47
Gökhan Coşkun <i>Achaemenid Bowls From Seyitömer Höyük</i> (<i>Seyitömer Höyük'ten Akhaemenid Kaseler</i>)	57
Ertekin M. Doksanaltı <i>Karaman Müzesi'nden Bir Grup Siyah Figürlü Lekythos</i> (<i>A Group of Black Figure Lekythos from Karaman Museum</i>)	81
Murat Çekilmez <i>Geç Hellenistik Dönemden Bir Mezar Steli</i> (<i>A Funerary Stele From the Late Hellenistic Period</i>)	107
F. Eray Dökü <i>Eurymedon Vadisi Asarbaşı Yerleşimi Kaya Mezarları</i> (<i>Rock-cut Tombs at the Asarbaşı Settlement, Eurymedon Valley</i>)	127
Figen Çevirici-Coşkun <i>Maraş Müzesin'de Bulunan İki Heykel</i> (<i>Two Statues in the Maraş Museum</i>)	159
Celal Şimşek – M. Ayşem Sezgin <i>Laodikeia Kuzey Tiyatrosu</i> (<i>Laodicea's North Theater</i>)	173
Mustafa Şahin – Yasemin Polat – Thomas Zimmermann <i>Der Hafen von Kapanca: Ein Neuer Vorschlag Zur</i> <i>Lokalisation der Stadt Caesarea Germanica</i> (<i>Kapanca Limanı - Caesarea Germanica Kenti'nin</i> <i>Lokalizasyonu İçin Yeni Bir Öneri</i>)	203

Çiğdem Gençler Güray	
<i>Elaiussa Sebaste'nin Roma Dönemi Cam Buluntuları</i> (<i>The Roman Glass Finds from Elaiussa Sebaste</i>)	233
Mehmet Oktan	
<i>The Route Taken By Cilicia To Provincial Status: Why And When?</i> (<i>Kilikia'yı Eyaletleştirmeye Götüren Yol: Ne zaman ve Neden</i>)	267
Ebru Akdoğu Arca – Nuray Gökalp – Nihal Tüner Önen	
<i>Pamphylia Bölgesi'nin Mısır ve Kıbrıs İle Olan İlişkileri</i> (<i>Relations of Pamphylia with Egypt and Cyprus</i>)	287
Nurşah Çokbankir	
<i>Pamphylia, Lykia, Kilikia ve Pisidia'da Epigrafiik Verilerle</i> <i>Roma İmparatorluk Dönemi'nde Atletik Oyunların Finansı</i> (<i>Financing the Games in Pamphylia, Lycia, Cilicia and Pisidia in the</i> <i>Roman Imperial Period from the Epigraphic Evidences</i>)	313
Fatih Onur	
<i>New Inscriptions From Hadrianoi Pros Olympon (Mysia)</i> (<i>Hadrianoi Pros Olympon'dan (Mysia) Yeni Yazıtlar</i>)	331
N. Eda Akyürek Şahin	
<i>Nikomedeia'dan İki Entellektüel: Basilikos ve Kyrion'un Mezar Epigramları</i> (<i>Zwei gebildete Maenner aus Nikomedeia: Die Epigramme des</i> <i>Basilikos und des Kyrion</i>)	349
Ayşe Aydın	
<i>Antik Atlı Herosların Hristiyan Atlı Kahramanlara Dönüşümüne</i> <i>Bir Örnek: Tarsus Müzesi'ndeki Aziz Georgios Kabartması</i> (<i>Ein Beispiel für die reitende Heiligen von umgewandelte antike</i> <i>reitende Heros: Relief mit der Hl. Georg im Museum von Tarsos</i>)	371
Hatice Özyurt Özcan	
<i>Examples of Architectural Sculpture with Figurative and</i> <i>Floral Decoration of the Byzantine Period at Muğla, Bodrum and</i> <i>Milas Archaeological Museums</i> (<i>Muğla, Bodrum ve Milas Arkeoloji Müzeleri'ndeki Bizans</i> <i>Dönemine Ait Figürlü ve Bitkisel Bezemeli Mimari Plastik Eserler</i>)	389

NIKOMEDEIA'DAN İKİ ENTELLEKTÜEL: BASILIKOS VE KYRION'UN MEZAR EPİGRAMLARI

N. Eda AKYÜREK ŞAHİN*

ZUSAMMENFASSUNG

Zwei gebildete Männer aus Nikomedeia: Die Epigramme des Basilikos und des Kyrion

Seit vielen Jahren sammeln wir im archäologischen Museum von İzmit/Kocaeli Inschriften aus der Zeit der Antike. Die Arbeit wird mit der Genehmigung der türkischen Antiken Direktion unternommen. Im Rahmen dieses Unternehmens werden hier zwei Epigramme aus der Ostnekropole von Nikomedeia bekannt gemacht. Beide Epigramme stehen auf Sarkophagen (Fig. 1-3), die man 2005 bei den Baggern des Baugeländes hinter der Gipsfabrik Knauf in Köseköy (ca. 5 km östlich von dem Burgberg von Nikomedeia) (Karte Nr. 1) freigelegt hat. Das erste Epigramm steht auf der Schmalseite eines (verglichen mit Nr. 2) relativ kleinen Sarkophages (Nr. 1, Fig. 4-5), welches einen jung verstorbenen Mann namens Basilikos rühmt. Er ist aus Attika nach Nikomedeia gekommen und dort gestorben. Sein rechtmäßiger Bruder Theodotos, ihn zu bestatten, ist ebenfalls nach Nikomedeia bereist. Die zweite Hälfte des Epigrammes ist in Fragen

* Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Kampus Antalya-TR. E.posta: edasahin@akdeniz.edu.tr
Bu çalışma, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan alınan gerekli izinlerle başkanlığında devam eden Akdeniz Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi desteğindeki "İzmit (Kocaeli), İzmit ve Bursa Arkeoloji Müzeleri'ndeki Epigrafik (Yazılı) Malzemenin Arşivlenmesi" başlıklı ve 2009.01.0105.003 numaralı proje kapsamında gerçekleştirilmiş ve yine bu birim tarafından yayın projesi olarak desteklenmiştir.
İzmit/Kocaeli Müzesi'ndeki (Mustafa Adak'la birlikte) uzun yıllara dayanan çalışmalarımızda bize izin veren T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü yetkililerine teşekkür ederim. Müzedeki çalışmalarımız için bize gönülden izin ve destek veren müzenin çalışan ve yılmaz Müdiresi sayın İlksen Özbay'a da içten teşekkürlerimi sunuyorum. Yine lahitlerle ilgili bilgileri temin eden müze uzmanı sayın Rıdvan Gölcük'e de çok teşekkür ederim. Ayrıca, müze çalışmalarında bize eşlik eden ve sayısız yazıt okuması ve kopyasında emeği bulunan sayın Yrd. Doç. Dr. Fatih Onur ile araştırma görevlileri Mehmet Oktan (MA), Hüseyin Uzunoglu ve Erkan Taşdelen'e de candan teşekkürlerimi sunarım. Makaleyi okuyup değerli önerilerde bulunan sayın Prof. Dr. Vedat Çelgin ve sayın Yrd. Doç. Dr. Burak Takmer'e de teşekkürlerimi sunuyorum.

und Antworten formuliert. Es handelt sich um zehn iambischen Trimetern. Die letzten zwei Zeilen sind übliche Strafformel in den Sarkophaginschriften und daher nicht metrisch.

Bei dem zweiten Sarkophag (Nr. 2, Fig. 6-16) handelt es sich um ein riesig gestaltetes Grabmonument. Auf der Vorderseite steht eine zehnzeilige, sorgfältig geschriebene Inschrift. Sie ist die Grabinschrift eines mit siebzigjahren gestorbenen Mannes Namens Kyrion. Das Grab wurde für ihn von seiner Frau und den Söhnen errichtet. Aus dem Inhalt der Inschrift geht hervor, daß Kyrion in Nikomedeia ein angesehener Mann war. Eine Identifikation des Mannes ist aber nicht möglich. Man erfährt nur, daß er eine hoch gebildete Person war und die berühmten Dichter und Historiker wie Hesiod, Archilochos, Menandros und Xenophon seine Vorbilder waren. Der poetische Rhythmus der Inschrift ist zwar unverkennbar. Ich erkenne aber in den Versen (?) kein bestimmtes Metrum. Ein ähnliches Epigramm aus mysischen Hadrianoi, welches ins 4./5. Jh. n. Chr. datiert wird, bezeichnen Merkelbach u. Stauber als „holperige Versen“ (s. u. den Kommentar f. Z. 1). Sowohl die phonologische Merkmale als auch die hohe Anzahl von Ligaturen deuten auf eine ziemlich späte Zeit hin. Aus den letzten zwei Zeilen erfahren wir, dass Kyrion den Standort seines Sarkophages wohl selbst bestimmt hatte. Die Ziffer am Ende der Inschrift (τησπεράκοντα (sic) στοχία φια'), die wohl aus dem städtischen Archivdokument des Grabes auf den Stein übertragen wurde, geben wohl den Standort des Sarkophages innerhalb der Ostnekropole von Nikomedeia (Karte Nr. 2).

Schlüsselwörter: Griechische Epigramme, Nikomedeia, die Ostnekropole von Nikomedeia, Sarkophag, Hesiodos, Archilochos, Menandros, Xenophon

ÖZET

Makalede, 2005 yılında İzmit/Kocaeli'nin (Nikomedeia) doğusunda, Köseköy'de, (Harita 1) belediyenin Knauf Alçıpan Fabrikası'nın arkasındaki alandan toprak alımı sırasında ele geçen iki lahit (Fig. 1-3) ve yazıtları tanıtılmaktadır. Sağlam olan lahitler, uzun süredir yeni yazıtları üzerinde çalıştığımız Kocaeli Arkeoloji Müzesi'ne getirilmiştir ve müze bahçesinde yan yana sergilenmektedir. Üzerlerinde herhangi bir kabartma ya da bezeme bulunmayan lahitler sade ve düz birer sanduka ile büyük kapaklardan oluşmaktadır. Lahitlerden bir tanesi (Nr. 2, Fig. 6-16) oldukça büyük olup heybetli bir görünüm sergilemektedir. Özellikle köşelerinde devasa akroterleri bulunan kapağı etkileyici büyüklüktedir.

1 numaralı lahit (Fig. 4-5) daha küçük olup oniki satırlık özenli yazıtı yan yüzlerden birine yazılmıştır. Yazıt, Basilikos isimli bir gencin mezar şiiiridir. Basilikos'un ağabeyi Theodotos ile birlikte Attika'dan Nikomedeia'ya geldiği ve orada öldüğü anlaşılmaktadır. Genç adam, ağabeyi ve bir diğer aile üyesi olan Peios tarafından Nikomedeia'da, bu lahde gömülmüştür. Şiirin bazı kısımları soru-cevap biçiminde olup ölçüsü ise İambikon Trimetron'dur (ilk on mısra). Şiirin son iki satırında ceza uyarısı vardır.

2 numaralı (Fig. 6-16) devasa lahdin ön yüzüne on satırlık uzun ve özenli bir yazıt işlenmiştir. Yazıtın içeriğinden mezar sahibinin yetmiş yaşında ölen Nikomedeialı Kyrion olduğu anlaşılmaktadır. Mezarı kendisine eşi ve iki oğlu yaptırmıştır. Devasa lahdi ve uzun yazıtından Kyrion'un Nikomedeia'da önemli birisi olduğu çıkarılabilmektedir.

Fakat yazıtta şahsın kimliği hakkında bilgi yoktur. Ancak, Kyrion'un oldukça kültürlü ve sanatsal (şair) yönü olan birisi olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü yazıtta ünlü Yunan şairleri Hesiodos, Arkhilokhos ve Menandros ile tarihçi Ksenophon'un adları anılmaktadır. Şiir olarak tasarlandığı anlaşılan yazıtta belirgin bir ölçü saptanamamaktadır. Her ne kadar içeriğinde sanatsallık ve geçmişe özlem vurgulanmak istense de yazıtta görülen geç devir fonolojik özelliklerden ve çok sayıdaki ligatürden, eserin, Antikçağ'ın sonlarına yakın bir dönemde yapıldığı izlenimi edinilmektedir. Yazıtın sonunda "sıra kırk, (parsel) 511'deki (yerini)" biçiminde bir ifade geçmektedir. Bu ifadeden, Kyrion'un hayatta iken, lahadinin nekropolde duracağı yeri kendisinin belirlediğini çıkarmaktayız. Ayrıca, yazıttaki bu ifade ile lahadin durduğu yerin, son derece büyük ve karmaşık olduğu sezinlenen Nikomedeia Nekropolü'nde kolayca bulunmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır. Nikomedeia mezarlığında, günümüzün büyük mezarlıklarında olduğu gibi belirli bir sıralama ve numaralama sistemi geçerli olmalıdır. Burada söz konusu olan mezarlık Doğu Nekropolü'dür (Harita 2).

Anahtar Kelimeler: Yunanca Epigramlar, Nikomedeia, Nikomedeia Doğu Nekropolü, Lahitler, Hesiodos, Arkhilokhos, Menandros, Ksenophon

İzmit/Kocaeli'nde (antik Nikomedeia¹), Köseköy² (Kullar) Beldesi'nde (Harita 1) (Knauf Alçıpan Fabrika'sının arkasında) 2005 yılında, belediyenin dolgu toprak alma çalışmaları sırasında iki lahit bulunmuştur (Fig. 1-3)³. Sağlam olan lahitler Kocaeli Arkeoloji Müzesi'ne getirilerek orada koruma altına alınmıştır ve bugün müze bahçesinde sergilenmektedir. Üzerlerinde herhangi bir kabartma ya da bezeme bulunmayan lahitler sade ve düz birer sanduka ile büyük kapaklardan oluşmaktadır. Lahitlerden bir tanesi (no. 2, env. no. 2006/14) oldukça büyük olup heybetli görünmektedir. Özellikle köşelerinde devasa akroterleri bulunan kapağı etkileyici büyüklüktedir. Her iki lahitte de akroterler sadece ön yüze işlenmiştir.

1 numaralı lahit (Fig. 4-5), çocuk lahitlerine benzer biçimde daha küçük olup oniki satırlık özenli yazıtı yan yüzlerden birine yazılmıştır. Lahitte Basilikos isimli genç bir adam gömülüdür; yazıt ise bu gencin mezar şiiridir. Bir nedenden dolayı (eğitim amaçlı?) ağabeyi Theodotos ile Nikomedeia'ya gelen genç adam bilinmeyen bir nedenden ölmüş ve

¹ Nikomedeia hakkında genel bilgi için bkz. Dörner 1941; Öztüre 1969; TAM IV 1; Fıratlı 1971; Şahin 1974; Ulugün et al. 2004; Zeyrek 2005; Ulugün et al. 2007; Çalık-Ross 2007. Ayrıca çok genel olarak bkz. Strobel – Wirbelauer 2000, s.v. Nikomedeia (maddede kent hakkındaki diğer yayınlar da listelenmektedir).

² Köseköy ile oradaki hafriyat ve bunun neticesinde meydana gelen tahribat hakkında bkz. Çalık-Ross 2007, 114-116.

³ Bu iki lahdi müze bahçesinde gösteren fotoğraflar 2007 yılında bir kitapta basılmıştır, bkz. Ulugün et al. 2007, 173.

ağabeyi ve Peios isimli bir başka aile üyesi tarafından buraya gömülmüştür. 6.- 9. satırları soru-cevap şeklinde düzenlenen şiirin ölçüsü ise (ilk on mısra) İambikon Trimetron'dur. Şiirin sonuna ceza uyarısı eklenmiştir.

2 numaralı lahdin (Fig. 6-16) ön yüzü olduğu anlaşılan cephesine on satırlık Eski Yunanca yazıt işlenmiştir. Ön yüzün üst yarısını neredeyse tamamen dolduran yazıt oldukça özenli yazılmıştır. Yazıtın içeriğinden mezar sahibinin yetmiş sene yaşamış olan Nikomedeialı Kyrion olduğu anlaşılmaktadır. Mezarı kendisine eşi ve iki oğlu yaptırmıştır. Devasa ebatlardaki lahdi ile kendisi için kaleme alınmış yazıttan Kyrion'un Nikomedeia'nın eşraf tabakasından olduğu çıkarılabilmektedir. Fakat yazıtta şahsın kariyeri hakkında bilgi yoktur. Ancak, Kyrion'un oldukça kültürlü ve sanatla ilgilenen birisi olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü yazıtta Hesiodos, Arkhilokhos ve Menandros gibi, ünlü Yunan şairleri ve çok yönlü yazar tarihçi Ksenophon ile Homeros'un ölümsüz karakteri Penelope'nin adları anılmaktadır. Şiir olarak tasarlandığı anlaşılan yazıtta belirgin bir ölçü saptanamamaktadır. Her ne kadar içeriğinde sanatsallık ve geçmişe özlem vurgulanmak istense de yazıtta görülen geç devir fonolojik özelliklerden, yazıt dilinden ve çok sayıdaki ligatürden eserin Antikçağ'ın sonlarına yakın bir dönemde oluştuğu izlenimi edinilmektedir. Lahdin yazıtında ayrıca ilginç bir bilgi vardır. Yazıtın sonunda "sıra kırk, (parsel) 511'deki (yerini)" biçiminde bir ifade geçmektedir. Burada son derece büyük olduğu sezilen Nikomedeia Nekropolü'nde Kyrion'un lahdinin durduğu yer özellikle belirtmek istenmiştir. Bu bilgi kent arşivinde saklanan orjinal mezar dökümanından alınarak taşa yazılmış olmalıdır. Bu tür bir bilgi, kuşkusuz, bir ihbar halinde mezarın nekropolde çabucak tespiti ve teyidi amacına hizmet edebilir. Yazıttan anlaşıldığına göre Kyrion Nikomedeia Nekropolü'ndeki yer tespitini hayatta iken bizzat yapmıştır. Anlaşılan Nikomedeia Mezarlığı'nda, günümüzde de olduğu gibi, belirli bir sıralama ve numaralama sistemi geçerli idi.

Nikomedeia'da başlıca iki büyük nekropol alanı olduğu (bkz. Harita 2) bilinmektedir⁴. Bunlardan biri kentin doğu, diğeri ise batı dışında bulunmaktadır. Ancak kentte başka gömü bölgeleri olduğu da anlaşılmaktadır. İzmit Kağıt Fabrikası'nın temelini kazıldığı alanın doğusunda⁵

⁴ Nikomedeia Nekropollerini hakkında bilgi için bkz. Şahin 1974, 19-22; Ulugün et al. 2004, 25-34; Zeyrek 2005, 30-32.

⁵ Bkz. Dörner 1941, 26.

mezarlıklar belirlenmiştir. Doğu Nekropolü, doğudaki surların dışından Bekirdere'ye kadar uzanmakta idi. Bu bölgede, Kanlıbağ'da 1967 yılında yapılan kazı çalışmaları sırasında üstü tonozla örtülü bir mezar odası bulunmuştur⁶. İ.S. 2. yüzyıla tarihlendirilen mezar odasının Helenistik Çağ'da da kullanıldığı anlaşılmıştır. Nikomedeia'nın Doğu Nekropolü'nden birçok lahit ele geçmiştir⁷. Batı Nekropolü ise, Kırkmeşe Zeytinliği denen yerde bulunmakta idi. İzmit'in kuzeyinde Gültepe olarak anılan kesimde de büyük bir nekropol alanı bulunmaktadır. Nekropolde İzmit Müzesi tarafından gerçekleştirilen kazılarda, Helenistik Dönem'den kalma dörtgen lahit mezarlar ile Bizans Dönemi'ne ait semerdam kapaklı basit mezarlar ve hipojeler bulunmuştur⁸. Bu yerde ayrıca kilise mezarlığı olarak nitelendirilen haç planlı bir şehitlik (martyrion) kalıntısı da mevcuttur.

Nikomedeia ve çevresinde büyük lahitlerin bazılarının büyük altar ya da altlık biçimli platformların üzerine yerleştirildikleri birçok örnekten bilinmektedir⁹. Bu tarz mezarların özellikle Bithynia'ya özgü olduğu anlaşılmaktadır¹⁰. Fakat bu mezarlar Bithynia'nın genellikle batısında ele geçmiştir; nitekim bölgenin doğusundan benzer buluntu yoktur. Bithynia lahit çeşitliliği bakımdan oldukça zengindir¹¹. Bundan başka, bölgenin zengin epigram yelpazesinde Nikomedeia'nın yeri büyüktür¹². Bithynia'nın lahit ve ostohekleri üzerinde özellikle tipoloji ve ikonografi açısından büyük bir genel çalışmanın yapılması gerekmektedir.

1. Basilikos'un Mezar Epigramı (Fig. 4-5)

Beyaz mermerden bezemesiz düz lahit; Env. no.: 2006/13; Ölçüleri: Yük.: 1,63 m (kapakla birlikte tamamı); 98 cm (sadece tekne); Gen.: 2,40 m; Der.: 1,20 m; Harf Yük.: 4 cm.

⁶ Bu kazı için bkz. Meriçboyu – Atasoy 1969, 67-95; Şahin 1974, 19; Fıratlı 1971, 17.

⁷ Bkz. örn. Şahin – Sayar 1982, 45.

⁸ Bkz. Demir 1992, 229-249; Demir 1993, 357-375.

⁹ Bkz. örn. Dörner 1941, Taf. 4.3; Coulton 2005, 139, Fig. 14.

¹⁰ Bu konuda bkz. Asgari – Fıratlı 1978, 25 vd. özellikle dn. 65.

¹¹ Bithynia lahitleri ve yazıtları hakkında bkz. Dörner 1941, 20-26; Koch – Sichtermann 1982, 509-514; Asgari 1977. Ayrıca Kalkhedon Nekropolü ve orada bulunan benzer tarzdaki lahitler için bkz. Asgari – Fıratlı 1978, 20-52.

¹² Bkz. Merkelbach – Stauber 2001, 200-218. Nikomedeia'dan lahit üzerindeki bir başka epigram için bkz. Akyürek Şahin 2005, 79-80 no. 2.

Lahit düz bir tekne ve onun üzerinde oturan ve neredeyse teknenin yarı büyüklüğündeki hantal bir kapaktan oluşmaktadır. Üçgen alınlık biçiminde tasarlanmış olan kapağın uç kısımlarına akroterler işlenmiştir. Lahdin üzerinde, kapakta ve teknede herhangi bir süsleme, bezeme ya da kabartma bulunmamaktadır. Yazıt alışık olunduğu üzere uzun yan yüze değil, dar yan yüzlerden birisine yazılmıştır. Yan yüzün ön cephe olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durum lahdin in situ durduğu yer ile ilgili olmalıdır. Belki de lahdin duracağı yer önceden biliniyordu ve teknenin oturtulacağı yerdeki darlık nedeni ile bu şekilde bir çözüm bulunmuştu. Yazıt yan yüzü tamamen doldurmaktadır ve oldukça özenli yazılmıştır. 2 numaralı yazıt ile kıyaslandığında bu yazıtta sadece bir ligatür olduğu göze çarpmaktadır. Lahdin her iki dar yüzünde, tekne ile kapağı tutan kenetlerin oyuk izleri görülmektedir. Kenetlerin metal aksamı günümüze kalmamıştır.

<i>Mısra 1</i>		ὄν Ἑλλάς ἐκέθρεψεν νῦν ἔχει πέτρος
<i>Mısra 2</i>	2	ὄν μᾶλλον, οἱ δὲ Θεόδοτος στέρνων ἔσω
<i>Mısra 3</i>		καὶ συνπαρῆν γὰρ ὦν ἀδελφὸς γνήσιος
<i>Mısra 4</i>	4	παιδεύμασιν σοφοῖσιν Ἀττικῆς γῆς
<i>Mısra 5</i>		ὄθεν περισσὸν βαρὺ φέρει λύπης δάκρυ.
<i>Mısra 6</i>	6	τίς δ' ἔσθ' ὁ κείμενος τυχὸν πεύθη ξένη·
<i>Mısra 7</i>		Βασιλικός. ἀλλ' ἔθαψε τίς; συνέμονες
<i>Mısra 8</i>	8	Θεόδοτος ἠδὲ Πείιος· ἦν πόσων ἐτῶν;
<i>Mısra 9</i>		εἴκοσι, τὸ πρῶτον εἶαρ ἀνθρώπων ἔχων.
<i>Mısra 10</i>	10	ἄρκεῖ, σιωπᾶν δεῖ γὰρ οὐ λαλεῖν νεκρούς.
		ὅς δ' ἂν ἀνύξει ταύτην τὴν σορόν, δώσει
	12	ταμείω καὶ πόλει Ἀττικᾶς τρισευελίας.

*“Hellas’ın yetiştirdiği (insana) şimdi bir mezar taşı daha çok sahip Ben Theodotos ise duygularıyla onunlayım
Öz kardeşi olarak çünkü birlikte gelmiş idim*

Attika toprağının bilge öğretileriyle

Oradan beri taşıyarak acının ağır mı ağır gözyaşını.

Kimdir burada yatan, ey yolcu, bir sor ve tanı:

– Basilikos;

– Peki kim defnetti (onu)?

– Aile fertleri olarak Theodotos ve Peios.

– Kaç yıllara erdi yaşı?

– Yirmi! İnsanoğlunun baharını sürdüğü yaş.

Kâfi! Susmalı artık; ölülerin söz söylemesi caiz değildir çünkü.”

“Her kim bu lahdi açarsa, devlet kasasına

ve kente üç bin Attika (Drahmisi) ceza ödeyecektir.”

Satır 1: Ἑλλάς Anadolu epigramlarında sıkça geçmektedir, bkz. Merkelbach – Stauber 2004, 289, s.v. Hellas.

Satır 2: ἔσω = εἶσω.

Satır 4: παιδεύμασιν σοφοῖσιν Ἀττικῆς γύης. Basilikos ve Theodotos'un Nikomedeia'ya ne amaçla geldikleri belli olmamakla birlikte „Attika toprağının bilge öğretileriyle“ ifadesinden eğitim-öğretim amacıyla geldikleri tahmin edilebilir. Ἀττικῆς γύης ifadesi ile ilgili olarak krş. Merkelbach – Stauber 2001a, no. 09/05/07 (str. 5-6): ἐπὶ γαίας Ἀτθίδος (Nikaia); no. 10/02/26: Ἀτθίς ἐδέξατο γῆ (Kaisareia/Hadrianupolis).

Satır 7-8: συνέμονες = συνήμονες. Aile üyesi olarak adı geçen Πείος adlı şahsın kim olduğu açık değildir.

Satır 9: τὸ πρῶτον εἶαρ ἀνθρώπων ἔχων. Epigramlarda geçen erken (zamansız) ölümle ilgili ifadeler için bkz. Merkelbach – Stauber 2004, 338 (früher Tod). εἶαρ = ἔαρ.

Satır 11-12: Bu satırlarda ceza formülü bulunmaktadır. Nikomedeia'dan bu tarz ceza ifadeleri için bkz. Strubbe 1997, 101-103. Ceza formülü içeren ve yine bu kentte bulunmuş epigramlar için bkz. Merkelbach – Stauber 2001a, no. 09/06/05 ve 09/06/13. Epigramlarda geçen ceza tehdidi, ceza ve lanet ifadeleri için genel olarak bkz. Merkelbach – Stauber 2004, 336-337. ἀνύξει = ἀνοίξει. οι ve υ'nun karıştırılması konusunda bkz. Gignac 1976, 192 ve 197.

Şiirin ilk on mısrası İambikon Trimetron ölçüsünde yazılmış olup, son iki satır lahit yazıtlarında yaygın olarak görülen ceza formülüdür ve vezinsizdir.

Olasılıkla İ.S. 3. yy.ın ilk yarısı.

2. Kyrion'un Mezar Yazıtı (Epigramı?) (Fig. 6-16)

Beyaz mermerden, bezemesiz büyük lahit; Env. no.: 2006/14; Ölçüleri: Yük.: 3,14 m (kapakla birlikte tamamı); 1,74 m (sadece tekne); Gen.: 3,24 m; Der.: 1,85 m; Harf Yü.: 5 cm.

Lahit düz bir tekne ve onun üzerinde oturan ve bir önceki lahitte olduğu gibi teknenin yarısı büyüklükteki hantal bir kapaktan oluşmaktadır. Üçgen alınlık biçiminde tasarlanmış olan kapağın uç kısımlarına akroterler işlenmiştir. Lahdin üzerinde kapakta ya da teknede herhangi bir süsleme, bezeme ya da kabartma bulunmamaktadır. Ancak lahdin ön yüzünde, kapak üzerinde, kapak çatısının tepe hattı boyunca ve ön iki akroter arasındaki kenar boyunca bazı noktasal metal kalıntıları görülmektedir. Bu metal çubuklar (?) büyük bir olasılıkla bazı girlandları taşımak amacıyla taşa raptedilmiş olmalıdır. Bu bezemelerin bulunduğu ön yüz aynı zamanda lahdin yazılı cephesidir. Oldukça özenli yazılmış olan yazıt, ön yüzün ancak yarısını kapsamaktadır. Buna göre, yazıtta oldukça çok sayıda ligatür kullanılmış olmakla yerden değil, işten tasarruf amacı güdülmüştür. Ayrıca, taş ustasının sarfedeceği fazladan emek için talep edeceği ücretten de tasarruf edilmiş olmalıdır. Antik Dönem'de yazı yazan taş ustalarının ücretlerinin hayli fahiş olduğu unutulmamalıdır¹³. Lahdin içerisinden bir adet aşınmış altın sikke, bir adet altın iğne ve altı adet kırık ahşap saç tokası ele geçmiştir.

Lahdin her iki dar yüzünde, 1 numaralı lahitte olduğu gibi, tekne ile kapağı tutan kenetlerin oyuk izleri görülmektedir. Kenetlerin metal aksamı günümüze kalmamıştır. Yazıt zemini 3. satırdan itibaren kazınıp yeniden yazılmış izlenimi vermektedir. Bu satırdan itibaren taş yüzeyi, özellikle sol kısım, 1 mm kadar daha derine düşürülmüş, ancak satır sonuna doğru bu yükseklik farkı telafi edilerek, üst kısım ile yine aynı seviyeye getirilmiştir. Buradan da anlaşılmalıdır ki, yazıtın 4. satırından itibaren baş kısımda bazı hatalı yazılımlar olmuş ve bu durum kazınıp yeniden yazılarak bertaraf edilmiştir. Yazıtın 4. ve 5. satırlarında sola doğru dört harflik dışa taşma da bu hatalı yazımdan kaynaklanmış olmalıdır (bkz. Fig. 7 ve 15).

¹³ Bu konuda bkz. McLean 2002, 13-14.

ήσας· *kazima*

- 1 Κύρων κέ Μεάδις Κυρίωνι τῷ πατρὶ μνήμης χάριν, χέρε. δις ἠβήσας καὶ δις τάφου ἀντιβολ-
- 2 ἐν σοφίῃ μέτρον Κυρίων Ἡσιόδου ζηλωτὰ κέ Ἀρχιλόχου ὀρεκτὰ τῆς τε Μεανδρίου πλησίον
- 3 ἐπὶ γῆς κέ Ξενοφοντίου τὸ λαλούμενον ἢ φύσις ἄκρον, ἀλλ' ἔθαν' ἔστι γὰρ ἄλλο εὐ
- 4 Παλλαδία τῷ γλυκυτάτῳ ἀνδρὶ οὐποτε σωφροσύνης ἐπιλή/σ/ομε μνήμης χάριν· Κυρίων
- 5 τῆς σῆς οὐδ' ἐρατῆς εὐνής ὁμώνυμε Πηνελοπίης εὐ γὰρ ἀμωμῆτως τέσσαρες δ/ε/-
- 6 κάδας ἐνιαυτῶν τ' ἐξάμενι συ<ν>εξήσας· ἐπὶ δέ σ' ἐθήκατο Μοίρης ὄν με πό-
- 7 σιν χηρώσας σε οὐς ἐ/ν/ὶ δώμασι πέδας, μνήμης δὲ σῶν ἔργων οὐ λῆξι
- 8 ἔχοί γε θάνουσαν τὴν σὴν ἐν φθιμένοις ψύχην γέα κούφη καλύψι
- 9 ἐνθάδ' ἀναπα<ύ>ετε (*sic*) μέγας ἦρως Κυρίων ζήσας ἔτη ἑβδομήκοντα βουλευσας τ' μη- (*sic*)
- 10 κρόπολι Νικομήδαε (*sic*) τησεράκοντα (*sic*) στοχία φιά'. (*vac*)

*“Kyrion ve Meadis babaları Kyrion’un anısına. Sağlıcakla!
 Genç yaşamın iki katı yaşayıp, iki kez ölümlü yüz yüze geldi;
 Bilgelikte Kyrion Hesiodos’un hayranlık uyandıran öğretilerini
 ve Arkhilokhos’un heves duyduğu şeyleri ilke edindi; memleketçe
 Menandros’unkine yakın idi
 ve söz ve sohbe Ksenophon’unkine. Heybetli bir fiziği vardı ama öldü.
 Bir diğer hoş şey de şu: (Ben) Palladia,
 sevgili kocama anısı vesilesiyle olan sadakatimden asla vazgeçme-
 yeceğim.
 (Sen) Kyrion, (ben) her ne kadar Penelope ile senin sevgili eşin olarak
 adaş değilsem de,
 (benimle) dört on yıl ve altı ay kusursuz bir şekilde birlikte yaşadın;
 Sonra da Moira (kader) ben eşini dul, evdeki çocuklarını ise yetim
 bıraktıktan sonra mezara koydu seni;
 Yaşamsal olayların anısı ama son bulmayacak.
 Senin ölen ruhunu ölümler aleminde hafif bir toprak gizliyor;
 Rahmetli yüce Kyrion yetmiş yıl yaşadıkdan sonra yatıyor burada,
 kendisi seçtiği için Nikomedeia Nekropolü’nde, sıra kırk, (parsel)
 511’deki (yerini).”*

Satır 1: Κύριων ismi gerek Anadolu dışında gerekse Anadolu’da çok
 ender belgelenen bir isimdir. Anadolu’da sadece Phrygia’da bir yazıtta
 geçmektedir, bkz. Ramsay 1895-1897, 142 no. 30. Fakat burada, Κύριων ile
 aslında Κυρίων kastedilmiş ve isimde iota unutulmuş da olabilir. Κυρίων
 ise, Anadolu’da özellikle Phrygia, Isauria ve Kilikia’da görülmektedir.
 İsim Bithynia’da da daha önce iki yazıtta belgelenmiştir, bkz. TAM IV 1,
 no. 266 ve 375. χῆρε = χαίρε.

Μεάδις = Μαιάδι(ο)ς (bkz. Fig. 13). İsim, Mysia’da Hadrianoi pros
 Olympon’da (Orhaneli/Bursa) benzer bir mezar şirinde geçmektedir:
 IvHadrianoi, no. 80 = Merkelbach – Stauber 2001a, no. 08/08/12: Μαιάδιν
 τὸν ἄριστον (str. 9) ve Μαιαδίου (str. 16). İ.S. 4./5. yy.’a tarihledikleri bu
 şiirsel yazıt için Merkelbach ve Stauber “holperige Versen” (tökezleyen

mısralar) tanımını koymakta ve isim için “*die Namen vom Typ Maiadios sind für die spätere Zeit charakteristisch*” açıklamasını vermektedirler.

1. satırın sonunda taş üzerinde yer kalmadığı için son sözcüğün bir kısmı o satırın sonunda üst kısma yazılmıştır: ἀντιβολήσας, bkz. burada Fig. 14.

Satır 2: Ἡσιόδου ζηλωτὰ - - - ὀρεκτά (bkz. Fig. 8). Bu ifadeden Kyrion'un Hesiodos'un eserlerine (kitaplarına) hayran olduğu anlaşıl-maktadır. Şair Hesiodos'un adı Anadolu epigramlarında üç defa geçmek-tedir, bkz. Merkelbach – Stauber 2001a, no. 09/09/11,5 (Klaudiu Polis) (= IvKlaudiu Polis, no. 75); no. 10/02/28,16 (Kaisareia/ Hadrianupolis) (= Marek 1993, 79); Merkelbach – Stauber 2002, no. 18/15/14,4 (Side). Ayrıca şairin ismi Armavir'de (Ermenistan) de geçmektedir: Merkelbach – Stauber 2001b, no. 12/05/02,1. Yine şairin adı Lyrbe-Seleukeia'da da bir mozaik üzerinde birçok filozofun adıyla birlikte okunmaktadır, bkz. SEG 48, 1998, no. 1557 B. Hesiodos için bkz. Merkelbach – Stauber 2004, 332, s.v.

Şair Arkhilokhos'un adı ise bu yazıtla Anadolu yazıtlarında ilk kez belgeleniyor gözükmektedir (bkz. Fig. 9). Aslında görebildiğimiz kadarı ile şairin adı, memleketi olan Paros'ta bulunmuş bir yazıt dışında ilk kez bu yazıtta geçmektedir, bkz. IG XII 5, no. 445[1]. Bu nedenle bu yazıt önemlidir.

Aynı satırda yine Atinalı ünlü komedia yazarı Menandros'un da adı sıfat biçimiyle geçmektedir (bkz. Fig. 9). Şairin adı Anadolu epigramların-da iki kez belgelenmiştir, bkz. Merkelbach – Stauber 1998, no. 04/12/10 = (no. 23/08,4 Saittai?) ve no. 06/02/19,1 (Pergamon); Kyrion Menandros ile memleketçe yakın olduğunu belirterek övünmektedir.

Satır 3: Yazıtta ünlü yazar Ksenophon'un da adı keza sıfat şekliyle anılmaktadır (bkz. Fig. 10). Yazarın adı Anadolu epigramlarında ilk kez geçiyor gözükmektedir. Kyrion yazıtta Ksenophon ile sözü-sohbetiyle ya-kın olduğunu belirterek övünmektedir.

Kyrion'un Antik Dönem'in ünlü şair ve yazarlarının adını anması onun eğitilmiş olduğunu göstermesinin yanı sıra, edebiyat ve şiire de düşkün olduğunu ve geçmişin seçkin edebi şahıslarını tanıdığını göstermektedir. Eğitimi ve sanata olan ilgisi ile Kyrion kesinlikle sıradan birisi olmadığını ve Nikomedeia'nın ileri gelenlerinden birisi olduğunu ispatlamaktadır.

Fakat neden özellikle sadece bu dört şahsiyetin ismini andığı açık değildir.

Satır 4: Παλλαδία (bkz. Fig. 7 ve 15) ender belgelenen bir kadın adı olup Anadolu'da Smyrna yazıtlarında bir kez geçmektedir, bkz. IvSmyrna, no. 565. ἐπιλή/σ/ομε: Sözcükte taş üzerinde sigma yerine bir epsilon yazılmıştır: ΕΠΙΛΗΘΕΟΜΕ. ἐπιλή/σ/ομε = ἐπιλήσομαι. Fiil ἐπιλήσομε şekliyle Makedonia'dan bir epigramda geçmektedir, bkz. SEG 49, 1999, no. 809 (str. 9).

Satır 5: Πηνελοπίης (bkz. Fig. 16): Metinde adı geçen ünlülerden bazılarının ismi sıfat şeklinde yazılmıştır: Μενανδρίου, Ξενοφοντίου ve Πηνελοπίης. Sadık Penelope'nin ismi birçok mezar şiirinde geçmektedir ve kadınlar kendilerini onunla kıyaslamaktadır, bkz. örn. IvNikaia II 1, 308b, no. 88 için; yine bkz. Merkelbach – Stauber 1998, no. 01/19/43 (Didyma); Merkelbach – Stauber 2001a, no. 09/05/08 (Nikaia); Merkelbach – Stauber 2001b, no. 16/31/83A.16 (Appia); Merkelbach – Stauber 2002, no. 19/19/02 (Rhosos/Kilikia); no. 20/05/08 (Apameia ad Orontem); no. 22/76/01 (Oboda/Abda).

Satır 5-6: δ/ε/κάδας. Sözcükte taş üzerinde epsilon yerine bir sigma durmaktadır. Orta çizgi taş üzerinde boya ile çizilmiş olabilir.

Satır 6: ἐξάμενι = ἐξάμενι(αίων). συ<ν>εζήσας sözcüğündeki N(y) harfi unutulmuştur. Belki de zamanında boya ile ligatür yapılmış idi. ἐπὶ δέ = ἐπειδή?

Satır 7: ἐ/ν/ί: EI II taş üzerinde; N(y)'nün çapraz çizgisi boya ile yazılmış olmalıdır. πέδας = παίδας. λήξι = λήξει.

Satır 8: E = ΓE olarak ligatürde, yani γέα olarak anlaşılabilir; êα = αîα şeklinde anlamak da mümkündür. θάνουσα ψύχη ifadesi ünik gözükmemektedir.

Satır 9-10: ἐνθάδ' ἀναπα(ύ)ετε = ἀναπα(ύ)εται. İfade için bkz. örn. IvNikaia II 2, no. 1578. μέγας ἥρως, krş. IG IX 1, no. 885 (Kerkyra). βουλευσας τ' μηκρόπολι Νικομήδαε τησεράκοντα στοχία φια' (Fig. 11) ifadesinden Kyrion'un Nikomedeia Nekropolü'nde olasılıkla kendi seçtiği yere gömüldüğünü (lahdinin yerleştirildiğini) çıkarabiliriz. τησεράκοντα στοχία φια' ifadesinden tam olarak ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Mezar (veya lahit) yazıtlarında benzer bir ifade gözümüze çarpmamıştır.

Ancak, ifadedeki rakamlardan belki teknik bir bilginin verildiği düşünülebilir. Στοχία (στοιχεία) (Fig. 12) sözcüğü 'sıra' olarak anlaşılırsa, mezarlıkta durduğu yerin sırasının kastedildiğini düşünebiliriz. Böylece lahit, mezarlıkta 'kırkinci sırada' ve φιά´ = '511. parselde?' duruyor olmalıdır. μηκρόπολι = νεκροπόλει. Νικομήδαε = Νικομηδείας. τησεράκοντα = τεσσαράκοντα.

Yazıt, geç devir özellikleri gösteren Yunanca ile yazılmış olup metrik sözcükler kullanılmış olmakla beraber herhangi bir vezin saptanamamaktadır. Ancak yine de yazıt, şiir olarak tasarlanmış izlenimi vermektedir.

İ.S. 3./4. yy. ya da daha da geç bir devir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

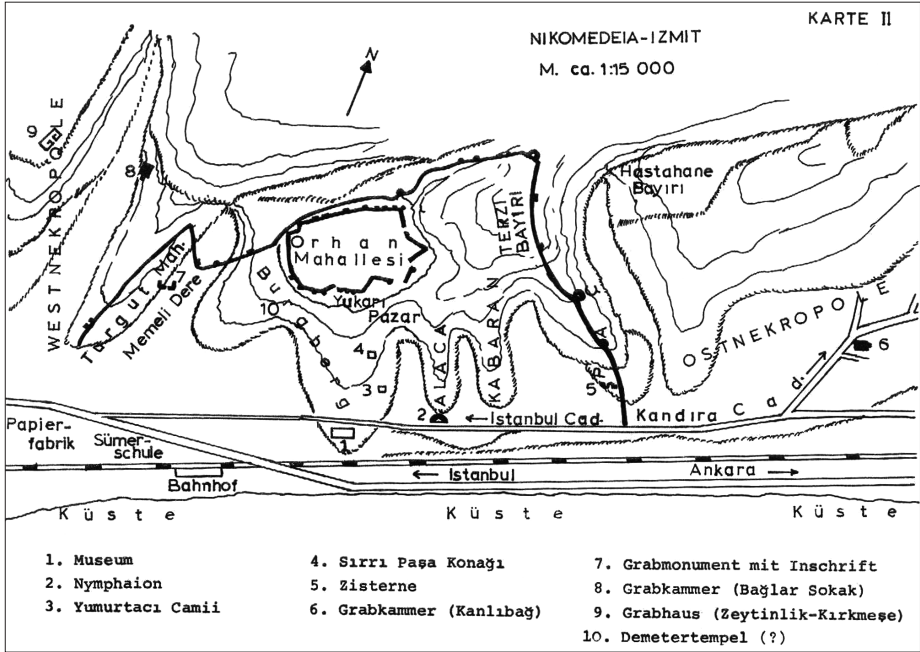
- Akyürek Şahin 2005 Akyürek Şahin, N.E., Bithynia'dan Yeni Yazıtlar, Olba X1, 75-102.
- Asgari 1977 Asgari, N., Die Halbfabrikate kleinasiatischer Girlandensarkophage und ihre Herkunft, AA, 329-380.
- Asgari – Fıratlı 1978 Asgari, N. – Fıratlı, N., Die Nekropole von Kalchedon, S. Şahin – E. Schwertheim – J. Wagner (eds.), Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens. Festschrift für Friedrich Karl Dörner zum 65. Geburtstag am 28. Februar 1976 (Leiden) (EPRO 66), 1-92.
- Çalık-Ross 2007 Çalık-Ross, A., Antik İzmit. Nikomedia, İstanbul.
- Coulton 2005 Coulton, J.J., Pedestals as 'Altars' in Roman Asia Minor, Anat St 55, 127-157.
- Demir 1992 Demir, Z., Kınalı-Sakarya Otoyolu 88. km İzmit Nekropolü Kurtarma Kazısı, III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 229-249.
- Demir 1993 Demir, Z., Kınalı-Sakarya Otoyolu 88. km İzmit Kesimi Gültepe Park Alanı Nekropolü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı" IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri, 357-375.
- Dörner 1941 Dörner, F.K., Inschriften und Denkmäler aus Bithynien, IstForsch 14, Berlin.
- Fıratlı 1971 Fıratlı, N., İzmit Şehri ve Eski Eserleri Rehberi, İstanbul.
- Gignac 1976 Gignac, F.T., A Grammar of the Greek Papyri of the Roman and Byzantine Periods I. Phonology, Milano.
- IG IX 1 Dittenberger, W., (ed.), Inscriptiones Graecae IX 1. Inscriptiones Phocidis, Locridis, Aetoliae, Acarnaniae, insularum maris Ionii, 1897, Berlin.
- IG XII 5 Hiller von Gaertringen, F., (ed.), Inscriptiones Graecae XII 5. Inscriptiones Cycladum (2 cilt), 1903 ve 1909, Berlin.
- IvHadrianoi Schwertheim, E., Die Inschriften von Hadrianoi und Hadrianeia, IK 33, 1987, Bonn.
- IvKlaudiu Polis Becker-Bertau, F., Die Inschriften von Klaudiu Polis, IK 31, 1986, Bonn.
- IvNikaia II 1 Şahin, S., Katalog der antiken Inschriften des Museums von İznik (Nikaia). İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu. II.1, IK 10,1, 1981, Bonn.
- IvNikaia II 2 Şahin, S., Katalog der antiken Inschriften des Museums von İznik (Nikaia). İznik Müzesi Antik Yazıtlar Kataloğu. II.2, IK 10,2, 1982, Bonn.
- IvSmyrna Petzl, G., Die Inschriften von Smyrna, IK 23,1, 1982, Bonn.
- Koch – Sichtermann 1982 Koch, G. – Sichtermann, H., Römische Sarkophage, München.

- Marek 1993 Marek, C., Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia, *Ist Forsch* 39, Tübingen.
- McLean 2002 McLean, B.H., An Introduction to Greek Epigraphy of the Hellenistic and Roman Periods from Alexander the Great down to the Reign of Constantine (323 B.C. - A.D. 337), Ann Arbor.
- Meriçboyu – Atasoy 1969 Meriçboyu, Y. – Atasoy, S., İzmit Kanlıbağ Tümülüsü, *İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı* 15/16, 67-97.
- Merkelbach – Stauber 1998 Merkelbach, R. – Stauber, J., *Steinepigramme aus dem griechischen Osten I. Die Westküste Kleinasiens von Knidos bis Ilion*, München-Leipzig.
- Merkelbach – Stauber 2001a Merkelbach, R. – Stauber, J., *Steinepigramme aus dem griechischen Osten II. Die Nordküste Kleinasiens (Marmarameer und Pontos)*, München-Leipzig.
- Merkelbach – Stauber 2001b Merkelbach, R. – Stauber, J., *Steinepigramme aus dem griechischen Osten III. Der 'Ferne Osten' und das Landesinnere bis zum Tauros*, München-Leipzig.
- Merkelbach – Stauber 2002 Merkelbach, R. – Stauber, J., *Steinepigramme aus dem griechischen Osten IV. Die Südküste Kleinasiens, Syrien und Palaestina*, München-Leipzig.
- Merkelbach – Stauber 2004 Merkelbach, R. – Stauber, J., *Steinepigramme aus dem griechischen Osten V. Register*, München-Leipzig.
- Öztüre 1969 Öztüre, A., *Nicomedia. İzmit Tarihi*, İstanbul.
- Ramsay 1895-1897 Ramsay, W.M., *The Cities and Bishoprics of Phrygia, Being an Essay of the Local History of Phrygia from the Earliest Times to the Turkish Conquest I 1-2*, Oxford.
- SEG Supplementum Epigraphicum Graecum.
- Şahin 1974 Şahin, S., Neufunde von antiken Inschriften in Nikomedeia (İzmit) und in der Umgebung der Stadt, *Münster*.
- Şahin – Sayar 1982 Şahin, S. – Sayar, M.H., Fünf Inschriften aus dem Gebiet des Golfes von Nikomedeia, *ZPE* 47, 43-50.
- Strubbe 1997 Strubbe, J., *Arai epitymbioi. Imprecations against Desecrators of the Grave in the Greek Epitaphs of Asia Minor. A Catalogue*, IK 52, Bonn.
- Strobel – Wirbelauer 2000 Strobel, K. – Wirbelauer, E., *DNP* 8, col. 927-929 s.v. Nikomedeia.

- TAM IV 1 Dörner, F.K., Tituli Bithyniae I. Paeninsula Bithynica, Tituli Asiae Minoris IV 1, 1978, Viyana.
- Ulugün et al. 2004 Ulugün, F.Y. – Aksoy, T. – Bakan, M. – Tepeköy, İ., Kocaeli ve Çevresi Tarihi. Tarih Öncesi ve Hellenistik Dönem Bithynia, İzmit.
- Ulugün et al. 2007 Ulugün, F.Y. – Bakan, M. – Aksoy, T., Kocaeli ve Çevresi Tarihi II. Roma Dönemi Bithynia, İzmit.
- Zeyrek 2005 Zeyrek, T.H., Nikomedeia. Arkeolojik Açıdan Genel Bir Değerlendirme (İÖ 264/263 - İS 358), İstanbul.

Harita 1 Harita Genel Müdürlüğü, Ankara 1975: İstanbul paftası'dan bir bölüm

Harita 2 Şahin 1974, Harita 2

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

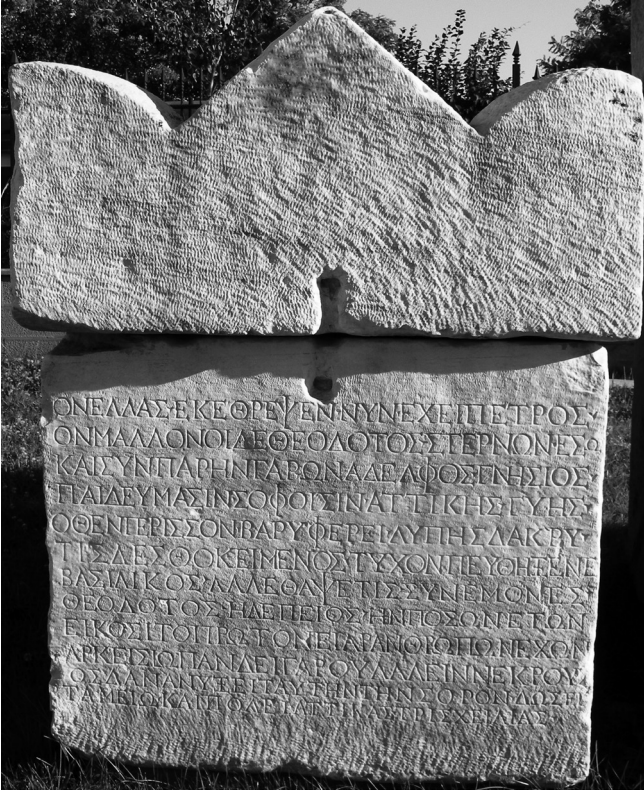

Fig. 4

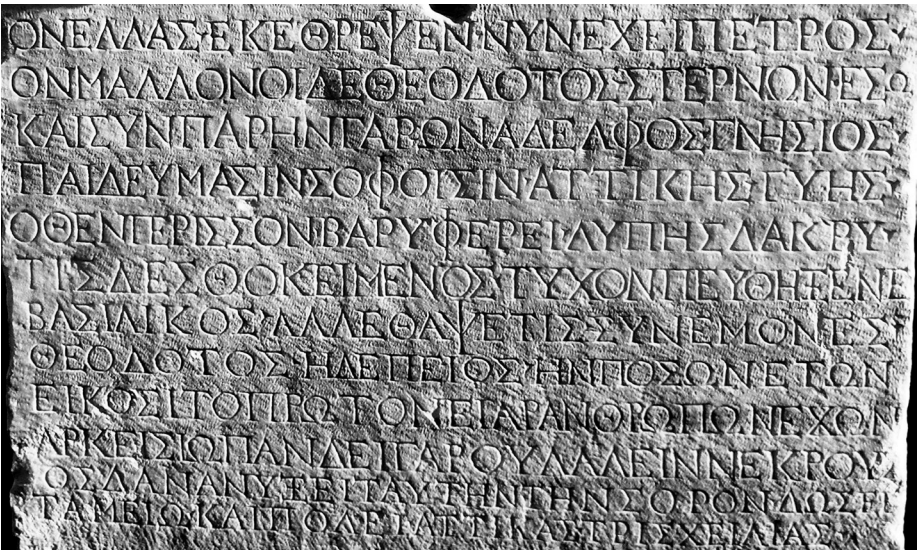

Fig. 5

Fig. 6

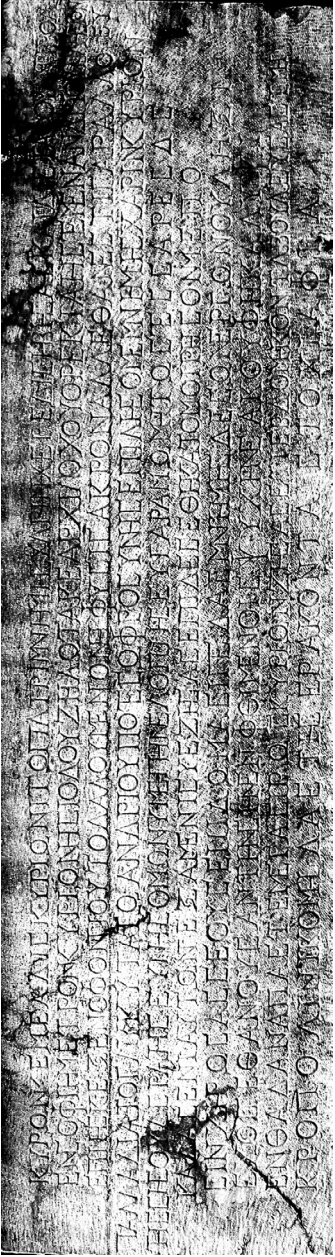

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16